

PRAECEPTOR GERMANIAE

Atunci când, în 1975, asistent și doctorand fiind, am spus celor care m-au întrebat ce vreau să studiez în Germania federală, în care câștigasem o bursă, că doresc să mă pregătesc la Jürgen Habermas, reacțiile au fost amestecate. Și atunci eram convins, ca și astăzi, că sincronizarea filosofiei și științelor sociale cu ceea ce trăim ca oameni mai are de lucru. Profesorul german era deja cunoscut prin cercetările sale consacrate sferei publice, teoriei științei și metodologiei, precum și prin originala sa desprindere de moștenirea clasicismului german. El anunța deja gânditorul de mare anvergură de mai târziu și, ca de obicei, disponibilitatea unei personalități la creativitate, suscită sentimente diferite. Mi-am asumat prima mea convingere, pe care am căpătat-o după lectura scrierilor sale de până atunci, aceea că tânărul profesor de la Heidelberg, apoi Frankfurt am Main, are capacitatea de a schimba filosofia și științele amintite.

Convingerea multor oameni, începând cu ilustrul Hans Georg Gadamer, că poți fi sau nu de acord cu ceea ce susține Jürgen Habermas, dar nu ai cum să nu recunoști capacitatea sa rară de a prelucra teme, probleme, enorme cantități de informații și de a formula răspunsuri noi și pe care oamenii le așteaptă, s-a confirmat. Astăzi sub numele lui Jürgen Habermas, la cei peste nouăzeci de ani de viață, stă o operă ce-l plasează printre cei mai mari gânditori ai filosofiei mondiale. Sporește continuu aria recunoașterii sale și impactul ideilor pe care le-a exprimat.

Aproape oriunde în lume această operă este tradusă, analizată, folosită. Vreau să o fac accesibilă cititorului român. De aceea, pe măsura dezvoltării acestei opere, tipăresc cea mai nouă ediție a monografiei din partea mea a operei lui Habermas, spre a pune cititorul în contact cu o operă care reprezintă, mai cuprinzător decât oricare alta, cultura, filosofia și, dacă vrem, spiritul timpului.

În monumentală reconstituire a inovațiilor germane în cultura lumii, care este volumul *German Genius* (Simon & Schuster, London 2010), Peter Watson a sesizat neobișnuită amplitudine a operei lui Jürgen Habermas și importanța nucleului ei teoretic – „pragmatica universală”. Eminentul cercetător englez nu a ocolit să spună cât de importantă este această operă, căreia i se recunoaște meritul de a fi restabilit în epoca postbelică convingerea că „discuția publică este condiție crucială a libertății civice”.

Fiind vorba de o operă în mers, nu se puteau propune evaluări atotcuprinzătoare. De aceea, sunt încă puține monografii care să dea seama de tot ceea ce a realizat Habermas în filosofie, științele sociale și viața publică.

Cum se știe, Germania a avut personalități care au acoperit cu contribuții de referință filosofia, științele și viața publică, deopotrivă. Este destul să ne gândim la

cele mai cunoscute, de la Kant, trecând prin Fichte și Hegel, mai târziu prin Nietzsche și Wundt, apoi prin Max Weber și Husserl, la Heidegger și Adorno. Habermas se înscrie în acest șir și, împreună cu Niklas Luhmann, este dintre cei mai recentți gânditori care ilustrează această tradiție de rezonanță mondială.

Este greu să găsești vreun domeniu al filosofiei și științelor sociale de astăzi în care să nu fie contribuții ale lui Habermas. Se poate spune că așa cum metoda examinării transcendente a lui Kant a marcat istoria cunoașterii, sau fenomenologia lui Hegel cercetările din științele sociale, sau metoda analitică a lui Wittgenstein și analitica existențială a lui Heidegger vederile filosofice, tot astfel pragmatica universală a fecundat, prin Habermas, domeniile de gândire asupra societății și omului ale timpului nostru. Mulți au semnalat corelațiile mecanicii, dar abia Newton i-a dat formularea clasică. Se poate spune că, tot astfel, de la Vico la Searle, mulți au abordat comunicarea linguală, dar abia Habermas a captat comunicarea într-o formă teoretică durabilă. Nu întâmplător, orașul Kyoto a și decernat marele său premiu pentru creație în științele tari tocmai pragmaticii universale a lui Habermas. Aceasta este deja una dintre piesele majore ale științelor și filosofiei din ultimul secol.

Habermas este gânditorul care, reunind o cultură adâncă și vastă, a dat nu numai o operă teoretică de cea mai înaltă competitivitate. El a fost continuu o prezență profilată pe scena dezbaterilor specializate și publice. Este destul să spunem că nici un gânditor nu a declanșat atât de multe dezbateri care „au schimbat cursul gândirii în lume”. Cu cei mai influenți filosofi ai generației sale – Foucault, Rorty, Derrida – Habermas a întreținut controverse deosebit de rodnice. Nimeni dintre filosofii de primă mărime, de la John Dewey încoace, nu a apărut atât de extins și de convingător democrația. Habermas este astăzi cel mai informat, mai inovativ și mai prestigios teoretician al Europei unite.

S-a spus, justificat, că, peste toate, Habermas este veritabilul „dascăl al Germaniei (praeceptor Germaniae)” din ultimele decenii. De la primele scrieri la cele mai recente, el a însoțit evoluția Germaniei postbelice cu reflecțiile sale fecunde și stimulative. Nimeni, dintre gânditori, nu a exercitat în istoria recentă a continentului o influență atât de amplă asupra țării sale și asupra Europei unite. Și admiratorii și rivalii, și cei care îi împărtășesc vederile și cei care au vederi opuse, i-au recunoscut anvergura neobișnuită.

Cartea de față prezintă filosofia celui mai profilat gânditor de astăzi. Ea își propune monografierea filosofiei lui Habermas și a ramificărilor ei în științele sociale și se bazează pe examinarea precisă a scrierilor, în vederea cunoașterii ei în contextul mișcărilor de idei majore ale epocii.

Cititorul este introdus în opera lui Habermas pe calea directă și elocventă a prezentării intuițiilor majore, tezelor și a conceptelor specifice, apelând la citatele hotărâtoare. *Filosofia lui Habermas* recurge la biografia gânditorului atât cât este nevoie pentru a putea situa, în vederea înțelegerii, filosofia sa și combină redarea sistematică cu reconstituirea diacronică în măsura în care a fost indispensabil pentru a reliefa profilul acestei filosofii. Amploarei neobișnuite a filosofiei lui Habermas i se face față lămurind, cât mai devreme posibil, orizontul nou deschis

de gânditor și identificând dezlegările originale de probleme din diferitele domenii abordate.

În monografia de față urmărim mai presus de toate expunerea filosofiei lui Habermas. Nu omitem importanța examinării acestei filosofii, cu atât mai mult cu cât opțiunile ei caracteristice sunt referințe inevitabile în dezbaterile de astăzi.

Această filosofie este, însă, în ascensiune. Una dintre rațiunile concentrării asupra expunerii este și aceea că sunt deja multe monografiile care examinează înainte de a expune cu acuratețe. Opțiunea noastră este, evident, diferită.

Monografia *Filosofia lui Habermas* nu ar fi fost posibilă fără sprijinul prompt al *Deutscher Akademischer Austauschdienst* (DAAD). Fie ca această carte să întoarcă prestigioasei instituții germane, împreună cu recunoștința mea, motive pentru convingerea că investiția a fost eficientă. Gratiudinea mea se îndreaptă, de asemenea, spre Universitatea „Johann Wolfgang Goethe” din Frankfurt am Main, de ale cărei resurse documentare m-am putut folosi în 2005, ca și anterior.

Andrei MARGA,
Cluj-Napoca, 22 mai 2021